

NL

NL

NL

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 7.1.2009
COM(2008) 782 definitief/2

CORRIGENDUM:

Replaces COM 782 of 13.11.2008;
concerns all linguistic versions.

GROENBOEK

**NAAR EEN EUROPEES ENERGIENETWERK VOOR EEN CONTINUE,
DUURZAME EN CONCURRERENDE ENERGIEVOORZIENING**

{SEC(2008)2869}

GROENBOEK

NAAR EEN EUROPEES ENERGIENETWERK VOOR EEN CONTINUE, DUURZAME EN CONCURRERENDE ENERGIEVOORZIENING

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
2.	Toekomstige prioriteiten voor de ontwikkeling van het Europees energienetwerk.....	4
2.1.	Nieuwe klemtonen in het EU-beleid inzake energienetwerken	4
2.2.	EU-steun voor de ontwikkeling van energienetwerken	4
2.3.	Belemmeringen van administratieve en regelgevende aard voor projecten op het gebied van energienetwerken.....	5
2.3.1.	Planning en vergunningsprocedures	5
2.3.2.	Regelgevingskader	6
2.4.	Op weg naar een volledig geïntegreerd en flexibel Europees energienetwerk	6
2.5.	Nieuwe prioriteiten bepalen	7
3.	Een nieuw EU-beleid voor de ontwikkeling van energienetwerken.....	7
3.1.	Doelstellingen voor het energiebeleid van de EU.....	7
3.1.1.	Publieksvoorlichting en solidariteit.....	7
3.1.2.	Verwezenlijking van de 20-20-20-doelstellingen tegen 2020	8
3.1.3.	Innovatie en nieuwe technologieën.....	9
3.1.4.	Internationale energienetwerken	9
3.2.	Eén groot aaneengesloten Europees energienetwerk	10
3.2.1.	Een reële interne energiemarkt.....	10
3.2.2.	De interregionale dimensie	10
3.2.3.	Een nieuwe manier van plannen	11
3.3.	De TEN-E ten dienste van de continuïteit en solidariteit.....	12
3.3.1.	Herziene TEN-E-richtsnoeren.....	12
3.3.2.	Andere opties om de TEN-E te verbeteren	13
3.3.3.	Coördinatie tussen TEN-E en andere financiële instrumenten van de EU	14
4.	Conclusies	14
	Vragen	

1. INLEIDING

Voor de energievoorziening van onze huizen, ondernemingen of voor onze vrijetijdsbesteding zijn wij allemaal afhankelijk van de Europese energienetwerken. In het Europese energiebeleid¹ zijn duidelijke doelstellingen² vastgesteld voor een duurzame, concurrerende en continue energievoorziening. In het kader van het pakket hernieuwbare energie en klimaatverandering van januari 2008³ hadden, de lidstaten toegezegd zich tot ambitieuze doelstellingen te zullen verbinden op het gebied van hernieuwbare energie en de reductie van broeikasgassen. De EU zal haar doelstellingen echter slechts kunnen realiseren door haar energienetwerken snel en ingrijpend aan te passen.

De Europese energienetwerken – de infrastructuur om elektriciteit, gas, olie en andere brandstoffen van de producent naar de consument te brengen – zijn aan vernieuwing toe. Ze zijn afgestemd op de traditionele distributie van fossiele brandstoffen, grote gecentraliseerde productie-eenheden en de beschikbaarheid van goedkope en overvloedige energie. Het ontbreken van geschikte netwerkverbindingen vormt een belemmering voor investeringen in hernieuwbare energie en gedecentraliseerde productie. Het netwerk van de uitgebreide EU beschikt over ondermaatse oost-west- en zuid-noordverbindingen. Hierdoor wordt het vrije verkeer van energie doorheen de EU bemoeilijkt en zijn bepaalde regio's kwetsbaarder voor een onderbreking van de energievoorziening. Aangezien nagenoeg alle scenario's wijzen op een toename van de energie-invoer is er dringend behoefte aan nieuwe invoerroutes om de EU een grotere flexibiliteit te bieden voor haar energievoorziening.

Vanuit een algemene bezorgdheid over de capaciteit van de Europese energienetwerken om aan de energiebehoeften van de Europese burgers te voldoen, heeft de Europese Raad de Commissie op 16 oktober 2008 verzocht "de kritieke infrastructuren te versterken en te voltooien"⁴.

De recente gebeurtenissen in Georgië hebben aangetoond dat we ons in een kritieke periode bevinden voor de continuïteit van de energievoorziening en dat de EU haar inspanningen moet opdrijven om die continuïteit te waarborgen.

Tot dusver is er steeds van uitgegaan dat energienetwerken zelfbedruipend zouden zijn. De belangrijkste randvoorwaarde om de particuliere sector ertoe aan te zetten te investeren in productie- en transmissiecapaciteit is een stabiel rechtskader. Het tot stand brengen van dat rechtskader is één van de belangrijkste doelstellingen van het energie- en klimaatpakket en het derde pakket interne energiemarkt⁵ met het oog op de voltooiing van de interne gas- en elektriciteitsmarkt.

De invoering van het derde pakket interne energiemarkt zal ingrijpende veranderingen teweegbrengen voor de planning van het netwerk en voorziet onder meer in regels inzake ontvlechting, coördinatie van de regelgeving en nieuwe samenwerkingsverbanden van transmissiesysteembeheerders (TSB's) om investeringen en synergieën aan te moedigen en de doelmatigheid en innovatie van energienetwerken te verbeteren.

---

¹ Een energiebeleid voor Europa COM(2007) 1 definitief.

² De uitstoot van broeikasgassen met 20% verminderen, een aandeel hernieuwbare energie van 20% van het totale eindenergieverbruik en een verbetering van de energie-efficiëntie met 20% tegen 2020.

³ http://ec.europa.eu/energy/climate_actions/index_en.htm.

⁴ http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/Applications/newsRoom/related.asp?BID=76&GRP=14127&LANG=1&cmsId=339.

⁵ http://ec.europa.eu/energy/electricity/package_2007/index_en.htm.

In het licht van de uitdagingen met betrekking tot de continuïteit van de energievoorziening en de grote investeringen die moeten gebeuren in de Europese energienetwerken⁶, moet de EU haar beleid inzake de ontwikkeling van de energienetwerken versterken. De EU zou moeten kunnen interveniëren of bemiddelen wanneer publieke en private partijen er niet in slagen vooruitgang te boeken bij belangrijke projecten van Europees belang. Voorts moet het financieringskader van de EU, in het bijzonder voor de trans-Europese energienetwerken (TEN-E), worden herzien en beter worden afgestemd op de beleidsdoelstellingen. Ook de problemen op het gebied van planning en vergunningen moeten worden aangepakt.

In dit groenboek wordt onderzocht hoe de EU de instrumenten waarover zij beschikt, voornamelijk de TEN-E, kan aanwenden om de nieuwe energienetwerken waaraan Europa behoefte heeft, beter te stimuleren. Voorts worden een aantal strategische projecten voorgesteld die de EU zou kunnen ondersteunen om de solidariteit en de continuïteit van de energievoorziening binnen een echt Europees energienetwerk te versterken.

2. TOEKOMSTIGE PRIORITEITEN VOOR DE ONTWIKKELING VAN HET EUROPEES ENERGIENETWERK

2.1. Nieuwe klemtonen in het EU-beleid inzake energienetwerken

Netwerkontwikkeling is een belangrijk aspect van het energiebeleid. Tot dusver lag de klemtoon van het EU-netwerkbeleid op het wegwerken van "bottlenecks" of "missing links" om de interne continuïteit van de energievoorziening te verzekeren. Dit is belangrijk maar onvoldoende om de wereldwijde continuïteit van de energievoorziening te garanderen, te profiteren van nieuwe technologieën, de energiebronnen te diversifiëren en bij een energiecrisis de solidariteit te waarborgen. Het netwerkbeleid moet volledig worden afgestemd op het energiebeleid van de EU.

Uit de persoonlijke verslagen van de door de EU aangestelde Europese coördinatoren⁷ blijkt dat de EU een meer proactieve rol dient te spelen bij het stimuleren van strategische projecten. Het TEN-E-instrument moet worden herzien en doelmatiger worden gemaakt in het licht van de doelstellingen van het nieuwe energiebeleid: het verzekeren van een duurzame, continue en concurrerende energievoorziening.

De energienetwerken zijn tevens belangrijk voor de buitenlandse betrekkingen van de EU. Zonder netwerken voor de invoer van energie kan de interne Europese energiemarkt niet functioneren. Verschillende internationale initiatieven, zoals het strategisch partnerschap Afrika-EU, omvatten dan ook investeringen in energienetwerken.

2.2. EU-steun voor de ontwikkeling van energienetwerken

Op grond van het EG-Verdrag dient de Unie bij te dragen tot de totstandbrenging en ontwikkeling van trans-Europese netwerken en een beleid te voeren om de onderlinge koppeling en interoperabiliteit van de nationale netwerken, alsmede van de toegang tot deze netwerken, te bevorderen (artikel 154). Het EU-programma voor trans-Europese

---

⁶ Volgens een rapport van de UCTE (Transmission Development Plan, mei 2008) moet de komende vijf jaar 17 miljard euro worden geïnvesteerd in elektriciteitsnetwerken en lopen de investeringsbehoeften voor de gas- en elektriciteitsnetten de volgende 25 jaar op tot 300 miljard euro.

⁷ De coördinatoren zijn in september 2007 aangesteld voor vier bijzonder complexe projecten: de interconnector tussen Spanje en Frankrijk (Prof. Monti), de hoogspanningslijn tussen Polen en Litouwen (Prof. Mielczarski), het offshore-windenergienetwerk in de Noord- en Oostzee (Dhr. Adamowitsch) en de zuidelijke gasdoorvoercorridor (Dhr. Van Aartsen). De verslagen van de coördinatoren zijn te vinden op: http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm.

energienetwerken (TEN-E) is het belangrijkste energiebeleidsinstrument om de ontwikkeling van energienetwerken te ondersteunen. De TEN's waren aanvankelijk een instrument in het kader van de interne markt. Voor de energiesector was het uitgangspunt dat de marktspelers de investeringen zouden dragen en de kosten daarvan doorberekenen aan hun klanten.

De eerste TEN-E-richtsnoeren zijn vastgesteld in 1996 en zijn reeds verschillende malen herzien, laatstelijk in 2006. Op grond van de TEN-E-richtsnoeren⁸ en de TEN-verordening⁹ verleent de EU voornamelijk bijstand voor haalbaarheidsstudies voor een door de lidstaten vastgestelde lijst van projecten. Dit groenboek gaat vergezeld van een verslag over de periode 2002-2006¹⁰. De doelmatigheid en de zichtbaarheid van het TEN-E-programma zijn duidelijk vatbaar voor verbetering.

Het TEN-E-programma moet volledig worden afgestemd op de in 2007 in het kader van het Europees energiebeleid vastgestelde doelstellingen. De richtsnoeren moeten in belangrijke mate worden aangepast om het programma doelmatiger te maken. De budgettaire aspecten zijn cruciaal. Hieronder wordt toegelicht welke aspecten van de TEN-E-richtsnoeren eventueel kunnen worden herzien.

Voorts moet de EU zorgen voor een betere samenhang tussen de verschillende netwerkmaatregelen en de hefboomwerking van de verschillende financieringsmogelijkheden voor infrastructuurinvesteringen, zoals de TEN-E, de structuurfondsen en EIB-middelen, versterken.

2.3. Belemmeringen van administratieve en regelgevende aard voor projecten op het gebied van energienetwerken

2.3.1. Planning en vergunningsprocedures

De planning en vergunningsprocedures voor energieprojecten lopen systematisch vertraging op door de verschillende lokale en nationale regels. Een geharmoniseerd beleid zou de goedkeuring en vergunning van grote investeringsprojecten wellicht vlotter doen verlopen. De EU is echter niet bevoegd voor ruimtelijke ordening en planning.

Een ander probleem is de "not in my backyard"-houding waarbij de Europese en lokale belangen met elkaar in conflict komen. Ondergrondse aanleg van kabels is een mogelijke oplossing, maar de kostprijs is een groot obstakel.

Ook een gebrek aan informatie en onvoldoende coördinatie leiden tot lokale weerstand tegen waardevolle projecten.

Een bijzondere aanpak voor een bijzonder project: de EU stelt een Europese coördinator aan voor de elektriciteitsinterconnector tussen Frankrijk en Spanje

Bezorgd over de moeizame voortgang van de plannen om het Franse en het Spaanse elektriciteitsnet met elkaar te verbinden, heeft de EU in september 2007 een bijzondere coördinator aangesteld om tussen de beide landen te bemiddelen. Dit project is een prioritaire interconnector voor zowel de betrokken lidstaten als de EU als geheel. De coördinator is er

⁸ Beschikking nr. 1364/2006/EG van het Europees Parlement en de Raad van 6 september 2006 tot opstelling van richtsnoeren voor trans-Europese netwerken in de energiesector en houdende intrekking van de Beschikkingen 96/391/EG en nr. 1229/2003/EG, PB L 262 van 22.9.2006.

⁹ Verordening (EG) nr. 680/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2007 tot vaststelling van de algemene regels voor het verlenen van financiële bijstand van de Gemeenschap op het gebied van de trans-Europese netwerken voor vervoer en energie, PB L 162 van 22.6.2007, blz. 1.

¹⁰ Verslag over de tenuitvoerlegging van het programma voor trans-Europese energienetwerken in de periode 2002-2006, COM(2008) 770.

via onderhandelingen in geslaagd een compromis te bereiken dat voor alle partijen aanvaardbaar is en bekrachtigd is door de staatshoofden van Frankrijk en Spanje. Dit dossier bewijst dat de EU kan bijdragen tot de realisatie van een Europees netwerk door de betrokken partijen te helpen om tot een compromis te komen waarbij rekening wordt gehouden met de verzuchtingen van de lokale bevolking en tegelijk, tegen een voor de TSB's haalbare kostprijs, de continuïteit van de voorziening wordt verzekerd en de milieu-eisen worden nageleefd.

2.3.2. *Regelgevingskader*

Samen met het nieuwe Europees netwerk van transmissiesysteembeheerders voor elektriciteit (ENTSO), dat is opgericht in het kader van het derde interne-energiemarktpakket, zal het geplande Agentschap voor de samenwerking tussen energieregelgevers (ACER) helpen om tot meer coördinatie en transparantie te komen bij de planning en exploitatie van netwerken en onderzoek en innovatie op dat gebied (zie verder).

Grensoverschrijdende of regionale projecten, in het bijzonder projecten waarbij verschillende energiesystemen aan elkaar worden gekoppeld, vormen een specifiek probleem.

Prioritaire energieprojecten: ontwikkeling van een offshore windenergienetwerk

De EU heeft ook een Europese coördinator aangesteld om toe te zien op de voortgang bij de realisatie van een netverbinding tussen de windturbines in de Noord- en Oostzee en het hoofdnets aan land. Zonder nieuwe netwerken kan de door de klanten gevraagde windenergie niet worden geleverd. Er is weinig strategisch overleg tussen de lidstaten en onvoldoende communicatie met het publiek. Tijdens zijn opdracht is de coördinator tot de conclusie gekomen dat er bij de aanleg van het offshore netwerk om het windpark op zee met het netwerk aan land te verbinden, moet voor worden gezorgd dat het netwerk ook geschikt is voor handel en balancering. Dit kan alleen worden bereikt met de medewerking van alle betrokken lidstaten, de TSB's, de regelgevingsinstanties en andere actoren, waaronder ngo's. Om dit proces met een reële multinationale dimensie te sturen, heeft de coördinator in juli 2008 een werkgroep opgericht waarin al deze actoren zijn vertegenwoordigd.

2.4. **Op weg naar een volledig geïntegreerd en flexibel Europees energienetwerk**

De belangrijkste doelstelling van het netwerk is alle lidstaten van de Europese Unie met elkaar te verbinden zodat ze ten volle kunnen profiteren van de interne energiemarkt. Dit is vooral belangrijk na de twee jongste uitbreidingen. De nieuwe lidstaten blijken niet of onvoldoende verbonden te zijn met elkaar en met de oude lidstaten.

De missing links wegwerken: de hoogspanningslijn tussen Polen en Litouwen

De instelling van gemeenschappelijke structuren tussen TSB's en overheidsdiensten heeft geholpen om een aantal problemen van het Powerlinkproject, dat als doel heeft het Poolse en het Litouwse elektriciteitsnet aan elkaar te koppelen, op te lossen. De Europese coördinator heeft de beide TSB's geholpen bij de oprichting van de gemeenschappelijke onderneming LITPOL, die belast is met de voorbereidende werkzaamheden voor de lijn. De link biedt enerzijds voordelen voor de energievoorziening van de regio, doordat het netwerk van de drie Baltische staten aan het netwerk van de rest van de EU wordt gekoppeld, en opent anderzijds perspectieven voor de export van elektriciteit die wordt geproduceerd door de geplande nieuwe kerncentrale in Litouwen.

De EU moet een absolute prioriteit maken van de modernisering van het elektriciteitsnet met het oog op de integratie van beter verdeelde productie-eenheden en "slimme" technologieën om de vraag beter te kunnen beheren en grote hoeveelheden hernieuwbare energie te kunnen verwerken, een opdracht die tot na 2020 reikt¹¹.

De extra interregionale verbindingen zijn essentieel om ervoor te zorgen dat alle regio's in de EU kunnen profiteren van de nieuwe energiebronnen die in de EU worden aangeboden, zoals windenergie op zee en fotonvoltaïsche of geconcentreerde zonne-energie.

Ook de continuïteit van de invoer is een aandachtspunt. Een aantal van de pijplijnen naar Europese klanten zijn overbelast of hebben onderhoud nodig. Voorts is er behoefte aan nieuwe invoerroutes uit Centraal-Azië en het Kaspische-Zeegebied en uit het Midden-Oosten en Afrika.

Continuïteit van de voorziening: wanneer de markt in gebreke blijft, kan het algemeen belang een overheidsinterventie rechtvaardigen

De EU-coördinator voor de zuidelijke gaspijpleiding waarin het Nabuccoproject is begrepen, heeft gewezen op een fundamenteel probleem inzake netwerkplanning en -uitvoering. De politieke en niet-commerciële risico's en de veiligheidsproblemen die met een nieuw infrastructuurproject gepaard gaan, zijn een grote belemmering voor commerciële bedrijven, die niet bereid zijn de eerste stap te zetten. In een concurrerende markt moeten de overheden een rol blijven spelen en voor particuliere bedrijven stimulansen creëren om te investeren in nieuwe "greenfieldprojecten".

2.5. Nieuwe prioriteiten bepalen

De Europese Raad van 15 en 16 oktober 2008 heeft een aantal richtsnoeren geformuleerd inzake prioritaire netwerkprojecten in de EU. In haar tweede strategische toetsing van het energiebeleid "Een EU-actieplan inzake energiezekerheid en -solidariteit"¹² heeft de Commissie meer specifieke voorbeelden naar voren geschoven. Deze prioriteiten worden hierna toegelicht (zie de conclusies). Om die prioriteiten in de praktijk te kunnen omzetten, moeten het beleid en de instrumenten worden aangepast. Bij de hieronder toegelichte aspecten worden een aantal opties voorgesteld voor een coherenter Europees energienetwerkbeleid, dat volledig is afgestemd op haar energie- en klimaatdoelstellingen en bijdraagt tot de realisatie van prioritaire projecten die alle EU-burgers ten goede komen.

*****

3. EEN NIEUW EU-BELEID VOOR DE ONTWIKKELING VAN ENERGIENETWERKEN

3.1. Doelstellingen voor het energiebeleid van de EU

3.1.1. Publieksvoorlichting en solidariteit

De Europese Commissie en de lidstaten moeten de informatie en communicatie over energienetwerkaspecten verbeteren en meer aandacht besteden aan de doelstellingen en streefdoelen van de TEN-E, de solidariteit inzake energievoorziening en het belang van

---

¹¹ "Slimme" netwerktechnologieën en de bijdrage daarvan tot de 20-20-20-doelstellingen worden besproken in het ELECTRA-rapport. http://ec.europa.eu/enterprise/electr_equipment/electra.htm. Zie ook "uitdaging van energie-efficiëntie aangaan via informatie- en communicatietechnologieën" COM(2008) 241. Voor toekomstige publicatie: *Bijdrage van de Europese elektrotechnische industrie tot het communautaire klimaatplan en de agenda voor groei en werkgelegenheid*.

¹² Tweede strategische toetsing van het energiebeleid, COM(2008) 781.

netwerken om te zorgen voor een duurzame, continue en concurrerende energievoorziening. Het publiek en de private sector moeten hierbij worden betrokken.

De toegang tot informatie moet worden verbeterd. Er is behoefte aan regelmatig overleg met de lidstaten en de andere actoren over investeringen in elektriciteitsproductie. De Commissie zal opnieuw onderzoeken hoe Verordening (EG) nr. 736/96 van de Raad inzake mededeling aan de Commissie van investeringsprojecten in de olie-, aardgas- en elektriciteitssector daartoe kan bijdragen. Het Energieobservatorium van de Commissie kan die informatie ondersteunen.

3.1.2. Verwezenlijking van de 20-20-20-doelstellingen tegen 2020¹³

De nieuwe regelgeving inzake hernieuwbare energie en klimaatverandering, met de 20-20-20-doelstellingen, moet in de publieke en private sector dringend worden vertaald in netwerkplanning en -programma's.

De EU moet in nauwe samenwerking met de nationale en regionale overheden en de marktactoren een omvattende strategie ontwikkelen om de hernieuwbare energiebronnen aan te sluiten op de energienetwerken. Tijdens dat overleg moeten aspecten worden uitgeklaard zoals de kostentoerekening aan de aanbodzijde, de back-upkosten, transmissietechnologieën, de koppelingen tussen lokale en Europese netwerken en de coherentie van de regelgeving. De EU, de lidstaten, en ook de lokale en regionale overheden moeten een gedecentraliseerde energieproductie, die bijdraagt tot de continuïteit van de energievoorziening en belangrijke opportuniteiten biedt voor regionale ontwikkeling en voor groei en werkgelegenheid zorgt, vergemakkelijken en aanmoedigen.

De EU dient projecten te bevorderen die het mogelijk maken elektriciteit te vervoeren van regio's waar veel stroom wordt gegenereerd (bv. windenergie in kustgebieden en zonne-energie in het Middellandse Zeegebied) naar regio's waar er vraag is naar stroom. Tegelijk moeten nieuwe gridtechnologieën worden gestimuleerd met het oog op een efficiënter en flexibeler gebruik van lokale energiebronnen, bijvoorbeeld stroomproductie door gezinnen en warmtekrachtkoppeling.

Energie uit offshore windturbines kan een aanzienlijke bijdrage leveren tot de realisatie van de doelstellingen inzake hernieuwbare energie en bijdragen tot een betere continuïteit van de voorziening en tot meer solidariteit. Om de windenergie volledig te integreren in het Europese netwerk is er behoefte aan zowel een pan-Europees kustnetwerk als een trans-Europees continentaal netwerk. Samen met dit Groenboek publiceert de Commissie een mededeling over windenergie op zee¹⁴.

Het bevorderen van CO₂-vangst, -transport en -opslag (CCS) heeft gevolgen voor de netwerken. Er zijn uitgebreide CO₂-pijpleidingen nodig om de CO₂-emissiebronnen te verbinden met de opslagsites. De EU dient te onderzoeken welke rol zij kan spelen om de noodzakelijke investeringen op dit gebied, onder meer in de TEN-E, te stimuleren.

In dit verband moet rekening worden gehouden met de impact van de klimaatverandering op de Europese energienetwerken, bijvoorbeeld voor de inplanting van centrales en de aanleg van elektriciteitsleidingen en pijpleidingen.

---

¹³ Zie voetnoot nr. 2.

¹⁴ Windenergie op zee, COM(2008) 768.

3.1.3. *Innovatie en nieuwe technologieën*

In de programma's voor onderzoek en technologiedemonstratie moet sterker de nadruk worden gelegd op energienetwerktechnologieën. De Europese wetenschappers moeten ertoe worden aangespoord om samen met de private sector oplossingen te ontwikkelen. De ontwikkeling van een flexibel Europees netwerk met voldoende opslagcapaciteit en waarin de verschillende conventionele en hernieuwbare elektriciteitsproductiebronnen zijn geïntegreerd, is een belangrijke technologische uitdaging voor de periode tot 2020.

Voor het Europees elektriciteitsnetinitiatief, één van de prioriteiten in het kader van het Strategisch Energietechnologieplan¹⁵, wordt in de beginfase steun uitgetrokken in het kader van het 7e EU-kaderprogramma voor onderzoek en ontwikkeling. Enkele grootschalige OTO- en demonstratieprojecten waarbij de haalbaarheid van intelligente netwerktechnologieën wordt aangetoond, kunnen de nodige impulsen geven voor een snelle ontwikkeling van betere, flexibeler en robuustere systemen en de behoefte wegnemen aan minder efficiënte infrastructuurinvesteringen.

Het Strategisch Energietechnologieplan omvat tevens maatregelen die belangrijk zijn voor de toekomstige ontwikkeling van het netwerk, zoals maatregelen om over te schakelen op koolstofarme energiesystemen. Een ander aspect dat verder moet worden onderzocht, is de impact van elektrische oplaadbare hybride voertuigen op de elektriciteitsnetten.

De EU dient de verspreiding van waardevolle ervaring in de EU aan te moedigen. De EU-instrumenten moeten efficiënter worden gebruikt; dat geldt voor de structuur- en cohesiefondsen en het kaderprogramma voor OTO, maar ook voor het kaderprogramma voor concurrentievermogen en innovatie (Intelligente energie voor Europa) en de voorgestelde alliantie voor energieonderzoek¹⁶, om de ontwikkeling van nieuwe energieoplossingen en innoverende oplossingen te bevorderen. Bovendien zal het Europees Instituut voor innovatie en technologie (EIT) in 2009 een eerste oproep voor kennis- en innovatiegemeenschappen (KIG's) lanceren met betrekking tot klimaatverandering en duurzame energie. De samenwerking met Europese normalisatieorganisaties, die de nodige normen vaststellen om nieuwe technologieën op de markt te kunnen brengen, moet worden versterkt.

3.1.4. *Internationale energienetwerken*

Voor internationale energienetwerkprojecten, die als doel hebben de continuïteit van de energievoorziening te verzekeren, moet overeenstemming worden bereikt met de regeringen van derde landen. Het internationaal samenwerkingskader van de EU dient de ontwikkeling van internationale projecten te stimuleren, met name door een politiek langetermijnkader tot stand te brengen voor verbintenissen van private ondernemingen die in dergelijke projecten investeren en met het oog op eventuele garanties door Europese banken zoals de EIB en de EBRD.

Bestaande EU-samenwerkingsverbanden, zoals het EU-netwerk van correspondenten inzake energiezekerheid, de Groep Coördinatie gas en de Groep olievoorziening kunnen worden aangesproken om in een vroeg stadium overleg te plegen over internationale energieprojecten. Dit kan bijdragen tot meer solidariteit tussen de lidstaten en helpen te anticiperen op politieke gevoeligheden.

De definitieve beslissing over invoerpijpleidingen is een commerciële aangelegenheid, die in overleg met de betrokken landen moet worden geregeld. Voor bepaalde projecten kan het

---

¹⁵ Strategisch Energietechnologieplan, COM(2007) 723, bekrachtigd door de Raad en het Parlement.

¹⁶ Strategisch Energietechnologieplan.

zinnig zijn aan derde landen een politieke garantie te bieden dat de EU bereid is een langetermijnverbintenis aan te gaan inzake energie. Bijzondere aandacht kan worden besteed aan investeringsprojecten waarvan de private investeerder de niet-commerciële risico's te groot acht.

De EU moet haar inspanningen voortzetten om de verschillen in het regelgevingskader in derde landen te overbruggen en nagaan hoe zij in een vroeg stadium kan worden betrokken bij de totstandkoming van internationale overeenkomsten over strategische projecten, teneinde erop toe te zien dat die verenigbaar zijn met het *acquis communautaire*.

Deze aspecten moeten worden geïntegreerd in de externe instrumenten van de EU. Internationale overeenkomsten kunnen het pad effenen voor energie-interconnecties met de EU-markt en de vroegtijdige uitwisseling van informatie over de markt en beleidsontwikkelingen. Internationale handelsovereenkomsten kunnen worden gebruikt om duidelijke voorwaarden te scheppen voor de toegang tot de EU-markt, en omgekeerd, en te voorzien in procedures voor de beslechting van geschillen.

Een beter economisch en regelgevingskader voor de relaties tussen de EU en aanbod- en transitlanden zal bijdragen tot een stabiel en voorspelbaar investeringsklimaat voor private investeringen in energie-infrastructuur.

3.2. Eén groot aaneengesloten Europees energienetwerk

3.2.1. Een reële interne energiemarkt

Het derde pakket interne energiemarkt zal voor een betere onderlinge samenwerking zorgen tussen TSB's en tussen energieregelgevers en het mogelijk maken op basis van een transparant en samenhangend 10-jareninvesteringsplan te bepalen welke extra interconnecties nodig zijn. Op dit gebied is in de elektriciteitssector reeds enige vooruitgang geboekt. Voor gas is een inhaalbeweging nodig.

Het ENTSO en het ACER kunnen hun samenwerking uitbreiden van de huidige loutere bevordering van de concurrentie naar andere gebieden zoals continuïteit van de voorziening, onderzoek en ontwikkeling en de realisatie van de 20-20-20-doelstellingen.

Samenwerking tussen het ENTSO en het ACER moet er helpen voor zorgen dat de bestaande netwerken optimaal worden benut, bijvoorbeeld door de verliezen op elektriciteitslijnen te verminderen en efficiëntere vraagpatronen aan te moedigen. Zij dienen te streven naar flexibeler tarieven voor nieuwe netwerkinfrastructuur (bijvoorbeeld windenergie op zee of "slimme" netwerken). Zij moeten trachten belemmeringen voor investeringen weg te werken en er bijvoorbeeld voor zorgen dat nationale TSB's een billijk rendement kunnen krijgen.

Gecoördineerde planning impliceert dat rekening wordt gehouden met de effecten van de integratie van lokale "slimme" netwerken en met de respectieve verantwoordelijkheden van de TSB's (hoogspanning) en de distributienetbeheerders (laagspanning) in dat verband.

3.2.2. De interregionale dimensie

In het kader van de interne EU-markt zijn regionale (grensoverschrijdende en multinationale) netwerken belangrijk voor de continuïteit van de voorziening en de solidariteit en vormen zij een eerste stap op weg naar een volledig geïntegreerde interne energiemarkt.

Netwerken met elkaar verbinden – de gassector

Het NETS-project (New Europe Transmission System), dat door verschillende TSB's wordt ondersteund, is een veelbelovend project om de gastransmissienetbeheerders in Midden- en Zuidoost-Europa te integreren. Dit biedt de mogelijkheid het kader te creëren voor een

regionale gasmarkt. Een regionale markt zou, in tegenstelling tot de individuele nationale markten, voldoende groot zijn om nieuwe investeerders aan te trekken, en kan zorgen voor een aanzienlijke daling van de investerings- en exploitatiekosten.

Een ander veelbelovend plan om de diverse componenten en het beheer van de netwerken beter te integreren is de oprichting van één Europese TSB, een idee dat door een aantal belangrijke spelers uit de gasector naar voren wordt geschoven. Doel is geleidelijk een onafhankelijke onderneming op te zetten voor het beheer van het eengemaakte Europese gasnet. Door een geleidelijke integratie van de netwerken, mits de organisatie daarvan verenigbaar is met de concurrentieregels, worden gasbedrijven sterker gestimuleerd om te investeren in nieuwe netwerkprojecten.

Er is behoefte aan specifieke maatregelen om geïsoleerde regio's van de EU aan te sluiten of nieuwe energievormen in het netwerk te integreren. Regio's waaraan prioriteit kan worden verleend zijn: de regio rond de Baltische Zee, het Middellandse Zeegebied en Zuidoost-Europa.

3.2.3. *Een nieuwe manier van plannen*

De Europese Raad heeft de Commissie verzocht "voorstellen ter stroomlijning van de goedkeuringsprocedures" voor netwerkprojecten in te dienen¹⁷. In het licht hiervan kunnen Europese prioritaire projecten, net als toekomstige prioriteiten van de regelgevers en TSB's worden opgenomen in nationale strategische plannen. De lidstaten moeten vervolgens de nodige stappen nemen om ervoor te zorgen dat de afgesproken termijnen worden nageleefd, een voorwaarde die aan de toekenning van TEN-E-bijstand kan worden gekoppeld.

Meer uniforme procedures en criteria zullen helpen om strategische grensoverschrijdende projecten binnen de vastgestelde termijn uit te voeren. De EU beschikt weliswaar niet over specifieke bevoegdheden op dit gebied, maar er moet worden onderzocht hoe zij kan bijdragen tot een vereenvoudiging van de planningprocedures voor grote grensoverschrijdende energieprojecten.

De Europese Commissie moet de lidstaten aanmoedigen beste praktijken en informatie op dit gebied uit te wisselen. Een aantal lidstaten werkt aan de herziening van hun planningprocedures of hebben deze reeds aangepast om belangrijke infrastructuurprojecten te versnellen.

De Europese milieuregelgeving moet correct worden geïnterpreteerd en toegepast overeenkomstig de richtsnoeren van de Commissie. De naleving van de EU-milieuwetgeving en de realisatie van de energiebeleidsdoelstellingen kunnen en zouden elkaar moeten ondersteunen.

Gezien de ervaringen van de EU-coördinatoren¹⁸ moet binnen de bestaande regelgeving worden voorzien in een optie om verzet aan te tekenen bij overheden wanneer de planning van voor de EU belangrijke projecten vertraging oploopt. Indien geen nationale oplossing wordt gevonden, kan de Commissie een analyse uitvoeren of een bemiddelaar aanstellen.

---

¹⁷ Conclusies van het voorzitterschap, Europese Raad, 8 en 9 maart 2007.

¹⁸ Zie website DG TREN: http://ec.europa.eu/ten/energy/coordinators/index_en.htm.

3.3. De TEN-E ten dienste van de continuïteit en solidariteit

3.3.1. *Herziene TEN-E-richtsnoeren*

De TEN-E moeten een doelmatiger instrument worden om belangrijke EU-projecten die de continuïteit van de voorziening, de concurrentie, het milieu en de solidariteit ten goede komen, te faciliteren.

Afhankelijk van de reacties op dit groenboek, wenst de Commissie de TEN-E-richtsnoeren in de volgende zin te herzien:

1) Het Europees energiebeleid moet de grondslag vormen voor de TEN-E-**doelstellingen** (de 20-20-20-doelstellingen en de aanvullende doelstellingen inzake de continuïteit van de voorziening, solidariteit, duurzaamheid en concurrentievermogen).

2) De TEN-E moeten **van toepassing** zijn op het volledige energietransmissienet. De elektriciteits- en gastransmissienetwerken, met inbegrip van LNG-terminals en ondergrondse opslag, moeten in het programma centraal blijven staan. Niettemin moet dringend worden onderzocht of tegelijk het netwerk van oliepipleidingen niet moet worden uitgebreid. De groei van het vervoer per olietanker vormt een ernstig risico voor de bevoorrading en de maritieme veiligheid. Samen met dit groenboek stelt de Commissie een werkdokument voor over olie-infrastructuur¹⁹.

De werkingssfeer van het programma voor de TEN-E kan worden uitgebreid naar transportinfrastructuur in het kader van nieuwe technologieën, zoals koolstofdioxide voor CCS-projecten. Andere opties zijn de aanpassing van netwerken voor biogas, voor gecombineerde warmte en energie of CNG-voertuigen.

Voorts moet het programma flexibeler worden gemaakt voor projecten die zowel een invloed hebben op het transmissie- als het distributienet, met inbegrip van "slimme" netwerken.

3) De TEN-E-**planning** moet door de markt worden aangestuurd, met een duidelijke rol voor de ENTSO's en het ACER. De EU dient een actieve faciliterende en bemiddelende rol te spelen.

4) In haar prioritair interconnectieplan²⁰ heeft de Commissie voorgesteld de TEN-E meer te richten op een beperkt aantal strategische projecten. Het **aantal prioritaire projecten** moet derhalve worden beperkt tot grensoverschrijdende projecten en projecten waarbij verschillende lidstaten zijn betrokken (in de praktijk een bundeling van verschillende individuele projecten). De vijf in de conclusies genoemde prioritaire gebieden zijn voorbeelden van prioritaire projecten die steun zouden kunnen genieten op grond van herziene TEN-E-richtsnoeren.

De TEN-E-projecten moeten worden geïntegreerd in nationale infrastructuurplannen en, desgevallend, worden opgenomen in de prioriteiten van de Europese Investeringsbank (EIB) en de Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling (EBRD). Lidstaten die steun genieten, worden geacht ook zelf een bijdrage te leveren.

5) **Begeleidende maatregelen** moeten zorgen voor een betere bekendmaking van informatie en beste praktijken in de lidstaten en bij projectverantwoordelijken.

---

¹⁹ Olie-infrastructuur: onderzoek van bestaande en geplande olie-infrastructuur binnen en naar de EU, SEC(2008) 2869.

²⁰ Prioritair interconnectieplan, COM(2006) 846.

6) In uitzonderlijke gevallen, bij grootschalige regionale projecten of projecten waarbij een derde land is betrokken, kan een **Europees coördinator** worden aangesteld. Bij de aanstelling van een coördinator moet steeds rekening worden gehouden met de reeds opgedane ervaring.

7) De **beschikbare middelen** zijn een belangrijk aspect. De TEN-E-begroting is nagenoeg stabiel gebleven met een bedrag van 155 miljoen euro voor de periode 2007-2013 (ten opzichte van 148 miljoen euro voor de periode 2000-2006) voor ongeveer 300 subsidiabele projecten. Hierdoor zijn de effecten van het programma beperkt. De vraag kan worden gesteld of de markt ook zonder grote overheidsinvesteringen de nodige investeringen van algemeen belang zal doen. Bij haar onderzoek naar manieren om het programma op basis van de huidige beschikbare middelen te verbeteren, dient de EU ook na te gaan hoe meer middelen kunnen worden uitgetrokken voor TEN-E-projecten, vooral om investeringen voor niet-commerciële doeleinden, zoals de continuïteit van de voorziening, te faciliteren.

Voor projecten buiten de EU moet worden onderzocht hoe de beschikbare financiële instrumenten maximaal kunnen worden benut en worden afgestemd op de interne instrumenten zoals de TEN-E-middelen. Voor de toekomst moet worden nagedacht over de manier waarop het bestaande TEN-E-instrument kan worden vervangen door een nieuw instrument, **het EU-Instrument voor energievoorzieningszekerheid en infrastructuur**, en hoe dat het best kan worden afgestemd op de externe financiële instrumenten van de EU. In de reacties op dit groenboek kan ook de reikwijdte van dat instrument en hoe dat het best kan worden aangewend om de samenhang tussen interne en externe financiering te verzekeren, aan bod komen.

3.3.2. *Andere opties om de TEN-E te verbeteren*

Niet-financiële steun, bijvoorbeeld de toekenning van een erkend EU-label, moet worden ontwikkeld als instrument om meer steun uit andere bronnen aan te trekken. Voorts moeten extra inspanningen worden geleverd om de TEN aan te wenden als hefboom om andere financieringsbronnen aan te boren, bijvoorbeeld internationale financieringsinstellingen.

Er moet naar **synergieën** met andere EU-netwerken worden gezocht, bv. telecommunicatie-, vervoers- en milieu-infrastructuur (bv. de bundeling van elektriciteitsleidingen en wegen of spoorwegen).

Een andere vraag is of de EU steun moet geven voor projecten die extra kosten oplopen om bij te dragen aan **publieke (niet-commerciële) doelstellingen**, bijvoorbeeld reservecapaciteit voor gas of elektriciteit om de continuïteit van de voorziening in de EU beter te waarborgen, aansluitingen om hernieuwbare energie naar het net te brengen of het ondergronds aanleggen van kabels om milieuredenen. Dit kan de verwachting wekken dat de extra kosten automatisch door de EU worden gecompenseerd; wat niet haalbaar is.

Continuïteit van de voorziening: wanneer het algemeen belang een overheidsinterventie rechtvaardigt

Een goed voorbeeld van publieke financiering van een pijpleiding om de continuïteit van de voorziening te waarborgen, waar de markt geen belangstelling voor toonde, is de Tsjechische beslissing in de jaren 1990 om de IKL-oliepijpleiding (Ingolstadt-Kralupy-Litvínov) te bouwen en zo naast de oostelijke route ook een westelijke route te creëren. Tegenwoordig wordt de leiding geëxploiteerd door Mero, een onderneming die volledig in overheidshanden is, en dekken de inkomsten de terugbetalingen en de rente van de lening. Sinds juli 2008, toen de Russische leveranciers de levering van ruwe olie aan Tsjechische klanten via de oostelijke route onverwacht terug schroefden, bewijst de pijpleiding ten volle haar nut.

Een andere optie is in plaats van aan specifieke projecten prioriteit te verlenen aan **algemene studies** met het oog op de ontwikkeling van oplossingen voor de huidige problemen waarmee netwerkontwikkelaars kampen: bijvoorbeeld voor de aanpassing van het netwerk aan de grootschalige toevoer van wind- en zonne-energie of het gebruik van "slimme" netwerken.

3.3.3. *Coördinatie tussen TEN-E en andere financiële instrumenten van de EU*

Potentiële investeerders in energienetwerken moeten toegang hebben tot een brede waaier van financieringsbronnen. Het TEN-E-programma moet derhalve optimaal worden afgestemd op en gecoördineerd met andere grote EU-programma's die betrekking hebben op de ontwikkeling van infrastructuur, in het bijzonder de structuur- en cohesiefondsen en het kaderprogramma voor OTO. In het kader van het cohesiebeleid wordt in de periode 2007-2013 een bedrag van 675 miljoen euro geïnvesteerd in TEN-E-projecten. Binnen het 7^e kaderprogramma voor OTO wordt een bedrag van 100 miljoen euro uitgetrokken voor investeringen in elektriciteitsnetwerken (2007-2009). De resultaten van dit onderzoek moeten ruim worden verspreid en in de toekomst uitmonden in verder onderzoek en ontwikkeling en tot marktinvesteringen leiden.

Er moet werk worden gemaakt van een betere coördinatie tussen externe beleidsinstrumenten, zoals het Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument (ENPI) en de TEN-E, in het bijzonder voor infrastructuur in transitlanden.

De bestaande coördinatie tussen het programma voor de TEN-E, de EIB en de EBRD moet tot alle niveaus worden uitgebreid. Er zou een koppeling kunnen worden gemaakt tussen TEN-E-steun en EIB-middelen. Voorts kan binnen de EIB een fonds worden opgericht om aandelenkapitaal of semi-kapitaalfinanciering, garanties of daarmee vergelijkbare financiële instrumenten te verstrekken voor afzonderlijke projecten.

Een andere potentiële partner is de "Accelerated Programmatic Loan" van de Wereldbank, in het kader waarvan steun wordt verleend voor hervormingsprogramma's in geselecteerde landen.

4. CONCLUSIES

Zoals in de tweede strategische toetsing van het energiebeleid van de Commissie²¹ en dit groenboek is uiteengezet, heeft de EU voor de realisatie van haar klimaat- en energiedoelstellingen behoefte aan nieuwe en verbeterde netwerken. Bij de ontwikkeling en de tenuitvoerlegging van het energiebeleid moet meer aandacht worden besteed aan de energienetwerken. Tegelijk moet de planning van de energienetwerken op politiek niveau beter worden gecoördineerd.

De interne energiemarkt, waarbij de resultaten van het derde pakket momenteel worden besproken, moet fungeren als drijvende kracht voor investeringen in energienetwerken. De EU dient voorts een faciliterende rol te spelen voor projecten die een duidelijke Europese meerwaarde opleveren voor de continuïteit van de energievoorziening, ook voor internationale projecten.

Het belangrijkste EU-instrument voor de ontwikkeling van de Europese energienetwerken, de TEN-E, is ontwikkeld in het licht van de huidige problemen inzake energie en is niet goed afgestemd op de nieuwe uitdagingen van het Europees energiebeleid. Bovendien ontbreekt het aan samenhang met de interne markt en andere ontwikkelingen inzake bijvoorbeeld onderzoek en buitenlands beleid. Ten slotte is het budget totaal ontoereikend.

---

²¹ Zie voetnoot nr. 13.

De EU moet een nieuwe strategische benadering ontwikkelen, waarbij de bestaande instrumenten, waaronder een aangepast TEN-E-programma, worden geïntegreerd om een nieuw **EU-Instrument voor energievoorzieningszekerheid en infrastructuur** te ontwikkelen dat tot doel heeft i) de interne energiemarkt te voltooien, ii) de ontwikkeling van het netwerk te waarborgen met het oog op de realisatie van de EU-doelstellingen inzake hernieuwbare energie en iii) de continuïteit van de energievoorziening in de EU te waarborgen door middel van infrastructuurprojecten binnen en buiten de EU.

In het kader van die strategie heeft de Commissie een aantal projecten geselecteerd die zijn toegelicht in haar tweede strategische toetsing van het energiebeleid "*een EU-actieplan inzake energiezekerheid en -solidariteit*":

- **Een Baltisch interconnectieplan:** de ontsluiting van de resterende geïsoleerde energiemarkten in Europa is een prioriteit. Zoals de Raad in zijn conclusies van 16 oktober 2008 duidelijk heeft erkend, is de interconnectie van de regio rond de Oostzee noodzakelijk om de continuïteit van de voorziening voor alle landen rond de Oostzee beter te waarborgen en voor een betere continuïteit en solidariteit in de EU. Samen met de betrokken lidstaten zal de Commissie dit plan ontwikkelen als onderdeel van de Regionale Strategie voor de Oostzee, voor gas en elektriciteit (met inbegrip van windenergie op zee en eventueel getijdenenergie) en energieopslag. Verschillende bestaande projecten zullen aan elkaar worden gekoppeld en komen daardoor de hele regio ten goede. Bij de ontwikkeling van dat plan moet voldoende rekening worden gehouden met de efficiënte ontwikkeling van de markt en de bijdrage die energie-efficiëntie en hernieuwbare energie kan leveren tot een betere continuïteit van de energievoorziening.
- **Een nieuwe zuidelijke gascorridor:** gelet op de grote waarschijnlijkheid dat de rol van de regio rond de Kaspische Zee en het Midden-Oosten in de mondiale olie- en gasproductie zal toenemen en gelet op de noodzaak de reeds hoge risico's van vervoer van olie en LNG per schip te beperken, lijkt deze corridor meer dan ooit noodzakelijk. De Commissie zal nauw samenwerken met de betrokken landen om ervoor te zorgen dat uiterlijk binnen één jaar bindende afspraken zijn gemaakt voor de bouw van de Nabucco- pijplijn. Voorts wordt onderzocht of met inachtneming van de concurrentieregels een aankoopvereniging voor Kaspisch gas kan worden opgezet. Met Turkije moeten afspraken worden gemaakt over de transit, rekening houdend met zowel de beginselen van het acquis communautaire als met de legitieme bezorgdheid van Turkije om zijn eigen energiebevoorrading.
- **Vloeibaar aardgas (LNG):** LNG komt de continuïteit van de voorziening te goede door van de gasmarkt, naar analogie met de oliemarkt, een meer liquide mondiale markt te maken. Alle lidstaten moeten, zelf of via een overeenkomst met een andere lidstaat over een gedeelde continuïteitsgarantie, over passende LNG-infrastructuur, LNG-terminals en hervergassingsinstallatie beschikken voor per schip aangevoerd gas. Hierbij kan ook de Energiegemeenschap worden betrokken en het netwerk zou kunnen worden uitgebreid tot de Adriatische kust. Er moet voldoende gasopslagcapaciteit worden gebouwd.
- **Een Energiering in de Middellandse Zee:** het Middellandse Zeegebied en Afrika moeten beter met elkaar worden verbonden, niet alleen voor fossiele, maar ook voor hernieuwbare energie. De mediterrane energiering zal Europa en Noord-Afrika de mogelijkheid bieden de beschikbare natuurlijke rijkdommen beter te benutten. Dit initiatief bouwt voort op de voorstellen die tijdens het Barcelonaproces van de Unie voor het Middellandse Zeegebied zijn geformuleerd om een mediterraan netwerk te ontwikkelen om elektriciteit op basis van zonne-energie (fotovoltaïsche en geconcentreerde zonne-energie) en windenergie naar de EU te brengen. Interconnectieprojecten met het Europese vasteland zouden de

energievoorzieningszekerheid van de meest geïsoleerde Europese landen sterk ten goede komen.

- **De ontwikkeling van de noord-zuidgeoriënteerde gas- en elektriciteitstransmissiesystemen in Midden- en Zuidoost-Europa** verdient prioriteit, voortbouwend op het nieuwe NETS-systeem (nieuwe Europees transmissiesysteem) met het oog op de oprichting van één gemeenschappelijke gastransmissie-exploitant²², de gasring voor de energiegemeenschap, de door de ministerraad van de Europese Energiegemeenschap in december 2007²³ geselecteerde interconnectieprioriteiten, en de pan-Europese oliepijpleiding²⁴. Het nieuwe interne energiemarktpakket voorziet in de opstelling van 10-jarennetwerkontwikkelingsplannen waarin zowel de missing links worden opgesomd als de nodige maatregelen om die weg te werken.
- Er moet **een blauwdruk** worden ontwikkeld **voor een offshore netwerk in de Noordzee** om de nationale elektriciteitsnetwerken in Noordwest-Europa aan elkaar te koppelen en de talrijke offshore windprojecten daarop aan te sluiten. Samen met de mediterrane ring en het Baltische interconnectorproject moet dit een van de hoekstenen worden voor een toekomstig supernet.

*****

De Commissie kijkt uit naar reacties op dit groenboek. De volgende **vragen** kunnen hierbij als leidraad worden gebruikt:

Netwerkbeleid

- (1) Welk zijn naar uw mening de grootste belemmeringen voor de ontwikkeling van een Europees elektriciteits- en gasnetwerk? Hoe kunnen die op nationaal/regionaal niveau worden aangepakt en wanneer moet de EU optreden?
- (2) In welke omstandigheden kan een EU-interventie in lokale planningconflicten met betrekking tot energie-infrastructuur gerechtvaardigd zijn? Wat verwacht u in die situatie van de EU?
- (3) Is er behoefte aan een meer gericht en gestructureerd beleid inzake onderzoek en demonstratie op het gebied van Europese netwerken? Hoe moet dat beleid eruit zien?
- (4) Wat is volgens u de belangrijkste taak voor de EU op het gebied van netwerkontwikkeling?
- (5) Moet de EU een grotere rol spelen om infrastructuurprojecten in derde landen te faciliteren? Zo ja, op welke manier?

TEN-E

- (6) Welke vorm van steun zou de EU, gelet op de beperkte beschikbare middelen, moeten verlenen aan ontwikkelaars van energienetwerken om een maximaal effect te bereiken? Is het TEN-E-instrument nog steeds geschikt? Hoe kan de EU het investeringsklimaat helpen verbeteren?
- (7) Hoe kan de EU binnen het bestaande budget en met het oog op de voorgestelde herziening van de TEN-E-richtsnoeren de gerichtheid, de doelmatigheid en de impact van het TEN-E-beleid verbeteren?

---

²² www.molgroup.hu/en/press_centre/press_releases/european_energy_infrastructure__ndash__nets_project/.

²³ www.energy-community.org/.

²⁴ www.ens-newswire.com/ens/apr2007/2007-04-03-03.asp.

- (8) Moet ook olie-infrastructuur worden opgenomen in het programma voor de TEN-E? Moeten de TEN-E worden uitgebreid met netwerken voor CO₂, biogas of andere energiebronnen?
- (9) Hebt u voorstellen voor of een mening over nieuwe prioritaire projecten die door de EU zouden moeten worden ondersteund?
- (10) Zouden de doelmatigheid en de zichtbaarheid van de TEN-E verbeteren door het programma voor de TEN-E om te vormen tot een operationeel instrument om de continuïteit van de energievoorziening en de solidariteit te verzekeren?
- (11) Welke andere maatregelen dan de in dit groenboek voorgestelde opties kunnen helpen om een duurzame energie-infrastructuur voor de EU te garanderen?

Voor meer informatie, zie: http://ec.europa.eu/energy/index_en.html. U kunt uw reacties vóór 31 maart 2009 naar de Europese Commissie zenden op het volgende adres:

Christine Jenkins

Europese Commissie

DG Energie en vervoer

DM 24 – 6/127

1049 Brussel

België